

Norges Miljøvernforbund
Postboks 593,
5806 BERGEN



Oslo/Bergen , 31 Oktober 2019

Til alle Norske kommuner

Til ;
SMK ved Erna Solberg
postmottak@smk.dep.no
Helsedepartementet ved Bent Høie
postmottak@hod.dep.no
KLD ved Ola Elvestuen
postmottak@kld.dep.no
Arbeids- og sosialdepartementet ved Anniken Hauglie
postmottak@asd.dep.no
Helsedepartementet ved Sylvi Listhaug
postmottak@hod.dep.no
FHI) ved Camilla Stoltenberg
camilla.stoltenberg@fhi.no
Helsetilsynet ved Jan Fredrik Andresen
postmottak@helsetilsynet.no
Mattilsynet ved Karina Kaupang
postmottak@mattilsynet.no

NORGES MILJØVERNFORBUND (NMF) krever kartlegging og fjerning av all asbest, herunder spesielt asbest som forurensrer vårt husholdnings/drikkevann.

Krav fra Norges Miljøvernforbund til Norges myndigheter.

1. Myndighetene må straks få oversikt over hvilke kommuner og boligfelt som har asbest i husholdningsvannet. Dette er delvis kartlagt, men man må få full oversikt. Innbyggerne i alle kommuner bør få beskjed dersom de har kommunalt asbestholdig husholdningsvann.

Norges Miljøvernforbund

Hovedkontor:
Postboks 593
5806 BERGEN
Skuteviksboder 24
Bank: 9521.05.71982
Internett: www.nmf.no

Tlf: 55 30 67 00
Faks: 55 30 67 01
Org.nr. 871 351 082 MVA
Epost: nmf@nmf.no

Region Sør / Øst
Postboks 9261
Grønland
0134 OSLO
Tlf: 55 30 67 00
Epost: oslo@nmf.no

Region Nord-Norge
Postboks 446
9255 TROMSØ
Tlf: 913 57 125
Epost: nord@nmf.no



2. De bør informeres om at det finnes betydelig med forskning som også peker i retning av betydelig helserisiko forbundet med slikt vann. Vi mener de har krav på å bli informert om dette. De kan da selv velge om de vil anskaffe seg annet vann (eksempelvis borrevann om de har råd til det) eller i det minste vite hva de utsettes for og dermed kunne være med på å påvirke hva kommunene bør prioritere. Er ikke vann uten helsefare noe man bør forvente i dagens samfunn?
3. Myndighetene må komme med en nasjonal plan for å fjern alt av gjenværende asbestementrør. Det må være av nasjonal interesse og få ryddet opp i dette snarest. Kostnadene med at folk blant annet kan bli kreftsyke er betydelig.
4. Det bør bli kartlegging av alle offentlige bygninger for asbestforekomster, samt ekstra kontroll ved rivning og sanering, og man må komme med en nasjonal plan for å få fjernet all asbest.
5. Det bør vurderes også bli krav om uavhengig asbestinspeksjon av alle private bygg ved sanering, forutsatt at bygget er bygd eller pusset opp i den tiden da asbestholdige materialer var i bruk.

Uavhengig ekspertutvalg må opprettes

NMF foreslår at et uavhengig ekspertutvalg opprettes snarest. Dette må være noen som skjønner risiko og tar hensyn til føre-var-prinsippet samt ikke kirsebærplukker vitenskap som passer ett forhåndsbestemt syn. Det er ikke de som eksponeres daglig med asbestfibere, slikt som småbarn i hjem men asbestholdig husholdningsvann som skal bevise at dette er trolig svært farlig å puste inn.

Bakgrunn

Det har i minst 40 år vært kjent at asbest er svært kreftfremkallende og helseskadelig. Alt i 1977 ble det forbudt å bruke asbestholdige produkter til isolasjon i Norge. I 1985 ble all bruk og håndtering av asbest forbudt i Norge, med unntak for reparasjon av utvendig kledning og/eller tak av asbestementplater. I 1986 inntrådte et forbud mot import av all asbest.

Det ble imidlertid aldri igangsatt noen nasjonal plan for å få kartlagt samt fjernet alt det som allerede var installert av asbest. Svært mye asbestholdige materialer som ble installert frem til 90 tallet er fortsatt tilstede og avgir asbestfibere til omgivelsene. Dette har medført betydelig antall dødsfall, og betydelig lidelse i form av blant annet kreft relatert til asbesteksponering. Dette er noe som bare vil fortsette i mange ti-år til om man ikke går inn med full kartlegging samt en nasjonal plan for å få fjernet gjenværende asbest på en forsvarlig måte. Det er på høy tid at myndighetene reagerer.

Asbest i husholdningsvannet

De fleste (om ikke alle) offentlige drikkevannskilder i Norge er trolig frie for asbest. Derimot fraktes husholdningsvannet i mange kommuner fortsatt i asbestementrør. Ifølge en rapport fra folkehelseinstituttet (2007) hadde vi fortsatt nesten 3000 km med asbestementrør, og i følge folkehelseinstituttet var det fortsatt mer enn 2500 km med asbestementrør ti år senere (2014). Det har med andre ord gått svært tregt med å fjerne asbestementrør i en rekke kommuner. Dette er ikke noen stor overraskelse siden folkehelseinstituttet (FHI) og andre helsemyndigheter har gått gode for at asbestholdig husholdningsvann ikke medfører helsefare, noe som går på tvers av mye publisert forskning.

Helsemyndighetene vet godt at slike rør avgir betydelig med asbestfiber. I prøver tatt av myndighetene selv er det påvist millioner av asbestfiber per liter grunnet at vannet i en rekke kommuner fraktes i asbestementrør. På tross av at man burde visst bedre samt benyttet føre-var-prinsippet så har dette blitt ignorert og bagatellisert av lokale samt spesielt sentrale myndigheter. Basert på forskning og føre-var-prinsippet er dette noe det norske folket ikke bør finne seg i. Vi er en rik oljenasjon og som et minimum bør man kunne forvente rent og trygt husholdningsvann. Fra tidspunktet for asbest eksponering fra til eventuelt kreftsykdom kan det ta 30 til 50 år. Man har gamlet og gambler fortsatt med befolkningens helse.

En rekke studier har vist økt kreftrisiko forbundet med vann fraktet i asbestsementrør.

Norske (og utenlandske) myndigheter har i sin bagatellisering av asbest i drikkevannet i hovedsak kun fokusert på fare for økt forekomst av kreft i tarmen grunnet asbest i husholdningsvannet. Dette er bemerkningsverdig og høyst kritikkverdig. Alt på 70 tallet viste studier at asbest fibre (i dyrestudier) ble tatt opp av tarmen og kunne spre seg til nesten et hvert organ (se eksempelvis Pontefract et. al. (1973)). Det er derfor svært bemerkelsesverdig at norske myndigheter har ignorert dette.

Det meste av husholdningsvann drikkes heller ikke, men brukes til å dusje i samt til husvask og klesvask. Dette medfører at man også må forvente betydelige forekomster av asbest fibre i luften. Alt på 1980 tallet konkluderte forskning med at asbest i husholdningsvannet ga betydelig økt forekomster av asbest i luft i husholdninger hvor slikt vann ble brukt

«Thus high levels of waterborne asbestos were apparently the source of increased concentrations of airborne asbestos within these houses.» Webber J., Syrotynski S., King M. V. (1988)

Noe som har blitt bekreftet i ferske oppfølgingsstudier, eksempelvis en forskningsstudie publisert i 2018 som blant annet konkluderer med at
«Strong correlations were found between the concentration of the airborne asbestiform fibers and a novel surrogate parameter» Roccaro P., Vagliasindi F. G. A. (2018)

Denne studien fant som tidligere studier at man får betydelig mengder asbest i luften ved eksempelvis dusjing i asbestholdig husholdningsvann. Mengden av asbest i luften øker også betydelig ved bruk av luft flukter i huset. Det er høyst merkelig at norske helsemyndigheter ikke har tatt dette inn over seg. Ikke minst når lungekreft er den mest dødelige kreftformen i Norge, samt at man har betydelig med uopklarte luftveisproblemer som kols og astma. Selv om det er sprikende forskning på området så er det også enkelte studier som peker i retning av at asbest kan gi plager som astma og kols

(se eksempelvis Eagan et. al (2002) og Toyoshima (2011)).

Vi mener det mildt sagt er skandaløst hvordan man har ignorert helsefaren av asbest i husholdningsvann. Berørte boligområder har i mange tilfeller på ingen måte blitt informert om at de daglig er eksponert for asbest i husholdningsvannet. Dette for vann de faktisk må betale for, fra kommunale vannverk. Her er det ofte snakk om total mangel på essensiell informasjon om varen (vannet) kommunene leverer til sine innbyggere. Husholdningene har heller ikke blitt informert om at det faktisk finnes betydelig med forskning som mener dette trolig kan være svært helseskadelig og kreftfremkallende. Dette på tross av at myndigheter som folkehelseinstituttet samt vannsjefer i kommuner har vært fullt ut klar over at de frakter vann i asbestsementrør som medfører at husholdninger eksponeres mot millioner av asbest fibre per liter vann. FHI har gjennom mange år samlet inn informasjon om antall løpemeter med asbestsementrør fra vannverk i de fleste kommuner. Selv om antall løpemeter har gått ned er det fortsatt svært mange kommuner som frakter husholdningsvann i asbestsementrør.

Lungekreft er den kreftformen som tar liv av flest i Norge i dag. En betydelig andel av de som dør av lungekreft har aldri røkt. Det er høyst merkverdig at norske myndigheter ikke i langt større grad har tatt tak i så farlige kreftfremkallende stoffer som asbest. At selv barn skal kunne puste inn asbest, grunnet asbest forurenset husholdningsvann er nesten ikke til å tro når det nå er mer enn 40 år siden det ble forbud mot innføring av asbestholdige produkter. At det kun ble forbud mot nyinstallasjon av asbest samt at det ikke kom på banen noen nasjonal plan for fjerning av asbestholdige produkter som asbestsementrør er mulig en av de største helses og miljøskandaler i moderne historie. Men det er bedre sent enn aldri, sentrale og lokale myndigheter bør straks komme på banen å rydde opp i all asbesten som fortsatt be finner seg rundt om kring i samfunnet.

En rekke internasjonale forsknings-studier har påpekt økt fare for kreft i forbindelse med asbestholdig husholdningsvann, eksempelvis en studie publisert i 2016 konkluderer en italiensk studie av asbestholdig husholdningsvann med at føre-var-prinsippet bør benyttes og at man straks bør gjøre tiltak

« Health hazards might also be present after ingestion, mainly after daily ingestion of drinking water for long periods...the precautionary principle should impose all possible efforts in order to revise health policies concerning this topic, and a systematic monitoring of drinking water to quantify the presence of asbestos is certainly needed in all regions.»

Det virker som helsemyndighetene, deriblant FHI har ignorert en rekke forsknings-studier publisert i velkjente medisinske tidsskrifter som mener at det er betydelig helsefare med asbest i husholdningsvann og at føre-var-prinsippet bør benyttes. Det kan virke som helsemyndigheten har kirsebærplukket vitenskap som fokuserer på de studier som konkluderer med at det ikke er noen helsefare. Vi er fult klar over at det finnes studier som mener det ikke er noen helsefare, men det er også en rekke studier som mener det er betydelig helsefare. Føre-var-prinsippet bør da veie tungt. Man kan også stille seg spørsmålet om FHI kan være objektiv i en slik sak. De har over flere ti år påstått ingen helsefare ved asbest i husholdningsvannet. For de å nå innrømme at det her kan være betydelig helsefare er da svært tungt. Regjeringen bør straks vurdere å få på plass en uavhengig risikovurderingsgruppe for å vurdere dette spørsmålet på nytt, og det haster!

Vi vil påpeke flere tabber vi mener helsemyndighetene har gjort ved å gå gode for at asbestementrør frakter husholdningsvann:

- 1. De har kirsebærplukket forskningsrapporter som underbygger at asbest fibre i husholdningsvannet ikke er farlig. De har ignorert et stort antall forskningsrapporter som peker i retning at det er betydelig helsefare og ja økt kreftfare forbundet med asbestfriene i husholdningsvann.**
- 2. De har kun fokusert på mage og tarmkreft. Dette på tross av at flere studier har vist at asbest fibre fra drikkevann nesten med sikkerhet kan tas opp av tarmen og fraktes til mange steder i kroppen. De har også ignorert studier som viser at asbestholdig drikkevann medfører økte konsentrasjoner av asbest i luft, noe man burde ha skjønt kan være svært farlig. Det ville være forunderlig om ikke asbest fibre kom i luften ved dusjing, husvask og luftfuktere.**
- 3. Man har også kun fokusert på kreft, dette på tross av at en rekke studier mener asbesteksponering gir økt fare for kardiovaskulære sykdommer samt også økt fare for autoimmune sykdommer. Det ser ikke engang ut til å ha vært noen forsøk på kartlegging her.**
- 4. Det har vært for liten uavhengighet blant de som har vurdert asbest-faren. Personer og institutter som har gått gode for asbest i blant annet drikkevann i flere ti år vil nok ikke kunne anses som nøytrale til å vurdere risikoen forbundet med asbest. Folkehelseinstituttet er kanskje ikke lengre den rette instans til å vurdere faren ved asbest i husholdningsvann.**

Vi foreslår at et uavhengig ekspertutvalg opprettes snarest. Dette må være noen som skjønner risiko og tar hensyn til føre-var-prinsippet samt ikke kirsebær plukker vitenskap som passer ett forhåndsbestemt syn. Det er ikke de som eksponeres daglig med asbest fibre, slikt som småbarn i hjem men asbestholdig husholdningsvann som skal bevise at dette er trolig svært farlig å puste inn.

1.2 Fyrvokterundersøkelsen

Siden norske myndigheter har lagt stor vekt på denne studien velger vi å sitere fra en artikkel skrevet i dagsavisen i 2011:

«I 1993 rapporterte SIFF og Kreftregisteret Fyrvokterundersøkelsen: Incidens of Cancer among Lighthouse Keepers Exposed to Asbestos in Drinking Water, American Journal of Epidemiology. Gruppen drakk avrenningsvann fra eternittak.

Det er viktig å være klar over at eksponeringstiden er særlig lang for asbestrelaterte sykdommer, 40 til 50 år. Undersøkelsen viste de første ti årene ingen forekomster av betydning, men etter 20 år ble det påvist signifikant økning i antallet magekreft hos gruppen. Folkehelse og Kreftregisteret bortforklarte dette med at fyrvokterne hadde spist for mye røkt og saltet mat. Deretter la man ned videre oppfølging til tross for det faktum at asbestskader hos gruppen for alvor ville vise seg fra 15-20 år og senere. «

Samt en kommentar i dagbladet fra overlege Kristina Kjærheim:

«Funnene vi har gjort stemmer med hypotesen om at asbest i drikkevann kan medføre økt risiko for

kreft, sier overlege Kristina Kjørheim i Kreftregisteret. Hun understreker at det er vanskelig å bevise årsaksammenhenger, men sier dette er den sterkeste studien som antyder en mulig sammenheng mellom asbest i drikkevannet og kreft.»

<https://www.dagbladet.no/nyheter/3000-km-vannledninger-i-norge-er-asbestror/66202335>

Ved og ikke gå ut med tiltak for å fjerne alt av asbestsementrør som frakter husholdningsvann og faktisk gått gode for at slikt vann har FHI og helsemyndighetene ignorert betydelig med forskning. De har også totalt ignorert føre-var-prinsippet. Man har i mange ti-år kjent til at asbest er svært helseskadelig.

Man har i lang tid visst at asbestsementrør medfører store mengder asbest fibre i husholdningsvann. Forskning siden 80 tallet som er blitt bekreftet med nyere studier viser at asbest i husholdningsvannet også medfører asbest i inneluft, blant annet ved dusjing, luftfuktere, samt trolig ved husvask.

Hvordan kan helsemyndighetene sitte passivt å se på at tusenvis av barn hver dag puster inn asbest fibre på grunn av at man ikke er villig til å skifte ut asbestsementrørene i flere kommuner før de er helt utslitt? Det foreligger betydelig med forskning samt sunn fornuft som tilsier at asbest i husholdningsvann trolig medfører stor helserisiko. Det er ikke da abonnenter av offentlig vannforsyning samt miljøvernorganisasjoner som skal kartlegge, samt bevise at det er helsefarlig. Det er helsemyndighetene som da raskt må steppe inn og sørge for at det ryddes opp i dette, føre-var-prinsippet må veie tungt.

2.0 Asbest i offentlige og private bygninger

En rekke offentlig bygninger inneholder fortsatt asbest. Det bør straks offentlig kartlegges hvilke bygninger som inneholder asbest, og det bør komme på plass en nasjonal plan hva man bør gjøre med problemet. Det er også stor forskjell på hvordan ulike institusjoner og kommuner tar asbesten på alvor.

I en rekke saker har bygningsarbeidere begynt rivning og sanering uten at miljøfarlige stoffer som asbest i bygget er kartlagt. Dette har skjedd og vil fortsette å skje om man ikke får på plass strengere regler for kartlegging av asbest, spesielt da i forbindelse med rivning og sanering.

Asbest i private bygninger

Det finnes i dag en rekke hus og bygninger med asbestholdige materialer. Eierne av slike hus og bygg er ofte ikke klar over at bygningen inneholder asbestholdig materiale, og/eller de skjønner ofte ikke den betydelige helsefaren ved dette. Vi vil påstå at det i hovedsak er en myte at hele byggematerialer som inneholder asbest ikke avgir asbest fibre. En rekke asbestholdige byggematerialer avgir faktisk også asbest fibre selv om de står i ro. Dette skyldes blant annet at mange av disse byggematerialene nå har stått i 30 til 50 år og at deres overflater kan være slitt, eller at bindematerialet av asbest fibrene er i ferd med å gå i oppløsning.

Man er pålagt feiegebyr for inspeksjon og feiing av piper. Noe som jo er veldig bra, dette forebygger husbranner og fare for liv. Burde ikke alle hus bygd i perioden da man benyttet asbestholdige materialer blitt inspisert og kartlagt? Har ikke håndverkere krav på bedre kartlegging slik at de slipper å ta sjansen på å rive løs i materialer som inneholder asbest uten tilstrekkelig verneutstyr?

3.0 Flere dør trolig av asbest i Norge pr år enn i trafikken

Tusenvis har alt dødd av asbestrelatert sykdom i Norge. Minimum 60 dør av asbestrelatert sykdom hvert år (i følge kreftregisteret). Det ble eksempelvis diagnostisert over 70 nye tilfeller med nye lungehinnekreft (Mesothelioma) i 2017 som det er velkjent nesten alltid er direkte knyttet til asbest, og hvor dødeligheten er bortimot 100%. Forskning (se eksempelvis McCormack et. al (2012)) viser at minst dobbelt så mange dør av lungekreft som lungehinnekreft grunnet asbest fibre

«All types of asbestos fibres kill at least twice as many people through lung cancer than through mesothelioma, except for crocidolite.» McCormack et. al (2012)

Det vil si at trolig minst 180 stykker dør hvert år i Norge grunnet asbest. Dette er trolig et nedre konservativt estimat siden asbest trolig også kan medføre hjerte og karsykdommer samt mulig også andre lungeproblemer med mulig dødelig utgang. Spesielt er røking i kombinasjon med asbesteksponering svært uheldig. Man har stått nærmest på stedet hvil med lungekreft. Er det ikke på høy tid man faktisk kartlegger og fjerner en av de desidert farligste kildene til lungekreft her i landet?

Noe av det viktigste må jo være å forebygge mot lungekreft.

På toppen av dette kan det være mange som plages av asbestrelaterte sykdommer uten at de dør av det. Nyere forskning antyder også at asbest gir økt fare for en rekke autoimmune sykdommer, (se eksempelvis Noonan et. al (2006), Pfau et. Al (2014)).

Dette er noe som man burde ha gjort noe med for lenge siden. Om man har gjort lite før bør man i alle fall komme i gang nå, det er trossalt bedre sent enn aldri. Det som ikke aksepteres er om man fortsetter å ignorere asbestfaren i samfunnet. Det er uholdbart at det er asbest i husholdningsvann og at en rekke barn og voksne daglig drikker og puster asbest. Hvem vil ta ansvar for at de ikke rammes 30 til 50 år fra nå av lungekreft og andre asbestrelaterte sykdommer?

Krav fra Norges Miljøvernforbund til Norges myndigheter.

- ≡ Myndighetene må straks få oversikt over hvilke kommuner og boligfelt som har asbest i husholdningsvannet. Dette er delvis alt kartlagt, men man må ta tak i dette og få full oversikt. Innbyggerne i alle kommuner bør få beskjed dersom de har kommunalt asbestholdig husholdningsvann. De bør informeres om at det finnes betydelig med forskning som også peker i retning av betydelig helserisiko forbundet med slikt vann. Vi mener de har krav på å bli informert om dette. De kan da selv velge om de vil anskaffe seg annet vann (eksempelvis borrevann om de har råd til det) eller i det minste vite hva de utsettes for og dermed kunne være med på å påvirke hva kommunene bør prioritere. Er ikke vann uten helsefare noe man bør forvente i dagens samfunn?
- ≡ Myndighetene bør komme med en nasjonal plan for å fjerne alt av gjenværende asbestementrør. Det bør være av nasjonal interesse og få ryddet opp i dette snarest. Kostnadene med at folk blant annet kan bli kreftsyke er betydelig.
- ≡ Det bør bli kartlegging av alle offentlige bygninger for asbestforekomster, samt ekstra kontroll ved rivning og sanering, og man må komme med en nasjonal plan for å få fjernet all asbest.
- ≡ Det bør vurderes også bli krav om uavhengig asbestinspeksjon av alle private bygg ved sanering, forutsatt at bygget er bygd eller pusset opp i den tiden da asbestholdige materialer var i bruk.

For
Norges Miljøvernforbund



Kurt W. Oddekalv
Leder
Norges Miljøvernforbund

Jan-Hugo Holten
Regionansvarlig Østlandet

Espen Haug
Saksbehandler

